

**Роль регіональної преси у зростанні соціально-комунікативного
попиту на екологічну інформацію**

**A role of the regional press is in increase of socialcommunicative demand
on ecological information**

**Роль региональной прессы в росте социально-коммуникативного
спроса на экологическую информацию**

Панченко Світлана Анатоліївна

Панченко Светлана Анатольевна

Panchenko Svitlana

Запорізький національний технічний університет

У статті розглядається специфіка екологічного контексту регіональних видань.

Ключові слова: регіональна преса, екожурналістика, довкілля, екологічна інформація.

В статье рассматривается специфика экологического контекста региональных изданий.

Ключевые слова: региональная пресса, экожурналистика, окружающая среда, экологическая информация.

The article considers specificity of environmental context of regional editions.

Key words: regional press, environmental journalism, environment, environmental information.

Специфіка типології регіональних засобів масової інформації у сучасному журналістикознавстві розглядається у контексті всієї інформаційної системи українського суспільства та її взаємодії з глобальними комунікаціями. Виходячи з поняття «регіону» як адміністративно-територіального утворення, регіональну пресу трактують як періодичні видання, які виходять і розповсюджуються в межах адміністративної території [8, с. 15].

Регіональний чинник розповсюдження інформації є одним із головних параметрів, що визначає якісні та кількісні характеристики регіональної журналістики, а також організаційні умови її функціонування. Перш за все, на відміну від загальнонаціональної преси, регіональна журналістика обслуговує інформаційні потреби тієї читацької аудиторії, яка обмежується межами певної частини країни, а не всієї її території.

Проблема визначення місця і ролі регіональних ЗМІ як поєднання інструментів громадського контролю та суцільного інформування є однією з найактуальніших і найперспективніших проблем української журналістики.

На сьогодні фактично утворена нова багаторівнева система національної преси – загальноукраїнської, регіональної, місцевої, локальної тощо. Окремі аспекти розвитку сучасних українських друкованих ЗМІ представлено в роботах В. Здоровеги, В. Іванова, В. Лизанчука, І. Михайлина, В. Різуна, Н. Сидоренко, Ю. Фінклера, А. Чічановського та інших. Незважаючи на численні та ґрунтовні дослідження фактично усіх різновидів друкованих засобів масової інформації, регіональна преса як тип видання не часто стає предметом детального аналізу. До того ж, практично не ставилось питання про системне вивчення вітчизняних медіа у всіх типологічних проявах з урахуванням системних факторів, особливо соціально впливових.

До таких соціально впливових факторів, з-посеред багатьох інших, належить екологічний контекст регіональних медіа. Загальновідомо, що проблеми екології та охорони довкілля зачіпають життєво важливі інтереси кожної людини, суспільства та держави в цілому. Інтенсивність висвітлення екологічної тематики в сучасній українській пресі спричинене зростанням соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію

Одними з перших про екологічну журналістику як один із інструментів виховання екологічно свідомих громадян та вирішення екологічних проблем заговорили російські та зарубіжні дослідники Т. Беневольська, О. Берлова, Л. Землянова, Л. Коханова, Фрідман М. Шарон і Фрідман А. Каннет та ін. Останнє десятиліття характеризується зрушеннями у розвитку теоретичних аспектів вітчизняних соціально-комунікаційних досліджень з екологічної проблематики. До теоретичних здобутків екологічної журналістики варто віднести плідну діяльність одного з найавторитетніших дослідників О. Беякова, а також В. Борейка, В. Бугрима, Б. Потятиника, Д. Олтаржевського та ін. Однак екологічний контекст регіональної журналістики як комунікативної системи та особливості реалізації її основних рис відповідно до

особливостей регіону та громадських настроїв, що в ньому домінують, потребує, на нашу думку, детальнішого вивчення.

Саме це й обумовило **мету** наукової статті – визначити роль регіональної преси у зростанні соціально-комунікативного попиту на екологічну інформацію, а також засади, проблематику та специфіку висвітлення екологічної тематики на сторінках запорізької преси.

Для реалізації мети передбачається виконати ряд **завдань**:

- визначити основні функції регіональної журналістики як комунікативної системи та особливості реалізації її основних рис;
- дослідити специфіку конкретно-місцевого, локального підходу до висвітлення проблематики довкілля;
- проаналізувати публікації на екологічну тематику у запорізькій пресі;
- окреслити шляхи підвищення якості та ефективності загального екологічного контексту регіональних ЗМІ.

Процес формування нової структури регіональної журналістики гнучкий і рухливий. Сприятливий фон для її успішного функціонування в умовах загострення конкурентної боротьби на інформаційному ринку створюється природною схильністю аудиторії до місцевої інформації. Життя обласного центру – житлово-комунальна сфера, транспорт, освітлення вулиць, стан доріг тощо – ця суто побутова, приземлена тематика близька читачеві, а звернення до стану суспільної моралі, проблем довкілля, аспекти сімейного життя, виховання молоді лише доповнює звичне коло інтересів сьогоденного пересічного мешканця міста. До того ж, регіональна преса загально-інформаційного характеру як правило зорієнтована не на окремі соціальні прошарки, а на найширшу аудиторію, яка не обмежена ні соціальним статусом, ні політичними поглядами.

З-посеред найважливіших та найактуальніших проблем, порушуваних регіональними виданнями Запоріжжя, проблеми стану та охорони довкілля займають, або радше сказати, мали би займати одне з чільних місць.

Загальновідомо, що Південно-Східний регіон України, тобто Дніпропетровська, Донецька, Запорізька та Луганська області належить до регіонів України з найбільш напруженою та гостро кризовою екологічною ситуацією. Тут розміщено багато потужних підприємств чорної металургії, електроенергетики, машинобудування, а також вугледобувних та вуглезбагачувальних підприємств. Крім того, в цій частині країни функціонує чимало теплових електростанцій. Нині тут проживає понад чверть усього населення України, яке зазнає значного негативного впливу та інтоксикації надмірно забрудненого і отруєного довкілля, особливо повітря, води і ґрунтів. Такий стан екології значною мірою призвів до того, що в регіоні зафіксовано найвищий в Україні рівень смертності серед чоловіків і найнижчі показники народжуваності та середньої тривалості життя.

Однак, незважаючи на це, загальний рівень обізнаності населення з питань охорони довкілля можна вважати низьким. На нашу думку, доволі проблематичною є диференційована готовність аудиторії до сприйняття екологічних тем. Чим вищим буде соціально-економічний статус та рівень освіти, тим швидше й повніше буде зрозумілою екологічна комунікація. Отже, роз'яснення екологічних проблем не може бути ефективним без зростання загальної освіти населення.

Наводячи результати соціологічного опитування, проведеного «Соціс Геллап», О. Беляков зазначає: «Ставлення до довкілля як до цінності стає невід'ємною частиною свідомості людей: забруднення довкілля й завдання йому шкоди торкаються у повсякденному житті 77% опитаних» [1, с. 11]. Однак, хоча результати соціологічних досліджень указують на велику зацікавленість у розв'язанні екологічних проблем та на необхідність боротьби із забруднювачами довкілля, власний внесок окремого індивідуума в цей процес, як показує практика, незначний.

Цілком очевидно, що на переосмислення людиною ставлення до довкілля насамперед впливають засоби масової інформації, які можуть ефективно формувати екологічне мислення масової аудиторії.

Особлива роль у цьому процесі відводиться регіональній пресі. Науковці наголошують на важливості конкретно-місцевого, локального підходу до висвітлення проблематики довкілля, звернення до регіональних проблем, які дозволяють масовому читачеві сприймати екожурналістику ближче, більш усвідомлено, як таку, що перебуває безпосередньо у сфері його особистих інтересів [11, с. 5].

Читання місцевої газети є для сучасної людини, що живе в глобалізованому суспільстві, однією з основних життєвих потреб. Це покладає додаткову відповідальність на професійні обов'язки журналіста, що працює в місцевій редакції. Можливості регіональних видань дають змогу репрезентувати складні проблеми довкілля у формі, доступній для сприйняття широкою читацькою аудиторією, для якої екологічні повідомлення є лише певною складовою в загальному інформаційному потоці.

Варто відзначити, що у запорізькій журналістиці, як і в українському інформаційному просторі в цілому, спостерігається збільшення кількості видань, пошук ними нових, незайнятих ніш інформаційного простору, проте ці позитивні зрушення ще не переросли в тенденцію до розширення соціально значущої тематики, до якої належить й екологічна. Як справедливо зазначає О. Беляков, «...є потреба в зміні висвітлення природоохоронних і екологічних проблем узагалі. Ця проблематика потребує повсякденної уваги від ЗМК, а не епізодичного підходу. Для досягнення цього необхідною є, насамперед, підготовка відповідних фахівців та консолідація екологів, активістів природоохоронного руху з журналістами. Екологічна тематика мусить, нарешті, перестати бути рідкісною» [2, с. 67].

Провідними у висвітленні екологічних проблем регіону залишаються найпопулярніші газети міста та регіону «Суббота плюс», «МИГ», «Время и Мы», «Бердянские ведомости» та ін., а також газети Запорізької обласної ради та державної адміністрації «Запорізька правда» та Запорізької міської ради «Запорозька Січ».

Форми висвітлення екологічної тематики у виданнях різноманітні, однак превалює інформаційно-новинний формат інтерпретації матеріалу («Шкідливих викидів стало більше» («Запорозька Січ» від 21 грудня 2010 р.), «Замість дерев виростуть кіоски» («Суббота плюс» від 9 грудня 2010 р.), «Разом в екологічне майбутнє» («Запорозька Січ» від 1 лютого 2011р.), «Чистая вода» делает море грязным» («Бердянские ведомости» від 28 січня 2010 р.) тощо. Тематичне наповнення такого роду публікацій доволі широке: вплив екології на здоров'я, знищення зелених насаджень, проблема якості повітря, питної води, утилізації побутових відходів тощо.

Попри позитивний момент новизни, соціальної значимості порушуваних тем у такого роду екопублікаціях, спільною незадовільною тенденцією є проблема цілісності матеріалу, коли екологічні повідомлення подаються стисло, на передній план виходить саме факт і обставини, що могли б надати йому певної сенсаційності. Водночас ігноруються інші важливі моменти й пояснення, які часто є ключем до загального розуміння читачем запропонованого матеріалу, від чого подія, про яку розповідає газета, випадає із загального екологічного контексту.

Специфічною рисою висвітлення екологічної тематики в регіональній пресі є значний соціальний аспект, оскільки висвітлення проблем довкілля дуже тісно пов'язане з увагою до них як влади, так і громадськості. Матеріали часто вміщено під рубриками «Регіон», «Економіка», «Суспільство», «Влада», «Тема номера» та інших. Незважаючи на те, що екологічна ситуація в регіоні була і залишається напруженою, занепокоєність громадян станом довкілля тільки зростає, лише поодинокі видання мають постійну рубрику, як от «Екоасpekt» («МИГ»), «Екологія» («Запорозька Січ») тощо.

На загал, прикладом вдалого подання екопублікацій, розрахованих на масового споживача, є матеріали журналіста Світлани Шкарупи у рубриці «Екоасpekt» («МИГ»), якій вдається висвітлювати найрізноманітніші аспекти взаємодії людини та навколишнього середовища (кореспонденція «Надзвичайні пригоди агрохімікатів у Запорізькій області» від 25 листопада 2011 р.,

репортаж-розслідування «Хортиця: втрачений рай» від 13 січня 2012р. та інші). Саме в таких матеріалах – з повнотою викладу, глибокими, зрілими висновками порушувані проблеми довкілля не стають другорядними, як це часто буває, а мають свій глибокий соціальний підтекст та здатні привернути увагу читачів.

Газети «Запорозька Січ» та «Запорізька правда» як офіційні видання регіону мають комунікативні переваги над іншими категоріями мас-медіа: прямий доступ до офіційних джерел інформації, можливість отримувати її безпосередньо від фахівців державних структур і з найменшою втратою достовірності. Це дає змогу виданням такого роду мати додаткові можливості у висвітленні екологічних проблем національного масштабу, аспектів державної екологічної політики тощо. Рубрика «Екологія» («Запорозька Січ»), прикладом, повною мірою задовольняє інформаційні потреби громади та порушує такі проблеми, що не стали об'єктом дослідження у загально-інформаційній пресі – глобальна екологія, новини світової науки, екологічна освіта, екологічне право та інші.

Загалом же варто відзначити, що порівняльний аналіз кількості суто екологічних матеріалів із загальним їх числом указує на низьку репрезентацію проблем довколишнього середовища у запорізькій пресі. Попри значний комунікативний потенціал екологічної тематики, видання не використовують його повною мірою. Через те аналіз і систематизація екологічного контексту регіональних видань, визначення тенденцій у висвітленні проблем довкілля, безперечно, є необхідним для підвищення якості та ефективності діяльності мас-медіа та подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Беляков О. Екологічна проблематика в засобах масової інформації : навч. посіб. – 2-ге вид., доповнене і перероблене / О. Беляков. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 186 с.
2. Беляков О. Масова комунікація та екологічна політика : навч. посіб. / О. Беляков. – К. : Вища школа, 2001. – 175 с.

3. Беляков О. Проблеми екологічної освіти в підготовці журналістів // Вісн. Київ. ун-ту. Журналістика. – 2001. – Вип. 9. – С. 45–48.
4. Беневоленская Т. Экологические проблемы в современной публицистике. – М.: Мысль, 1978. – 255 с.
5. Берлова О. Некоторые аспекты экологических паблик рилейшнз в России / Т. Беневоленская. – М.: Просвещение, 1998. – 263 с.
6. Борейко В., Листопад О. Как «зеленым» работать со средствами массовой информации / В. Борейко, О. Листопад. – К.: Вища школа, 1995. – 108 с.
7. Землянова Л. Зарубежная коммуникативистика в преддверии информационного общества: толковый словарь терминов и концепций / Л. Землянова. – М.: Просвещение, 1999. – 362 с.
8. Карась М. Регіональна газета в демократичному суспільстві // Українська журналістика в контексті світової; за ред. В. І. Шкляра. – Вип. 1. – К.: Вища школа, 1997. – С. 15–19.
9. Коханова Л. Журналистика. Экология. Образование. Непрерывное экологическое образование в системе СМИ / Л. Коханова; под ред. Я. Засурского. – М.: Мысль, 1997. – 188 с.
10. Макаров Т. Вместо деревьев вырастут киоски // Суббота плюс. – 2010. – 9 грудня.
11. Олтаржевський Д. О. Висвітлення екологічної тематики на сторінках сучасної української преси (засади, проблематика, досвід, жанрові форми та мовностилістичні прийоми): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.08 / Д. О. Олтаржевський; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Ін-т журналістики. – Київ, 2004. – 16 с.
12. Потятиник Б. Екологія ноосфери / Б. Потятиник. – Львів: Світ, 1997. – 56 с.
13. «Чистая вода» делает море грязным // Бердянские ведомости. – 2011. – 28 січня.

14. Разом у екологічне майбутнє // Запорозька Січ. – 2011. – 1 лютого.
15. Шарон М. Фридман и Каннет А. Фридман. Пособие по экологической журналистике / Шарон М. Фридман и Каннет А. Фридман. – М. : TACIS, 1998. – 118 с.
16. Шкарупа С. Необычайные приключения ядохимикатов в Запорожской области // МИГ. – 2011. – 25 листопада.
17. Шкарупа С. Хортица: потерянный рай // МИГ. – 2012. – 13 січня.